

*Boris Kern**

ZAGADNIENIA SŁOWOTWÓRCZE W WYBRANYCH PODRĘCZNIKACH DO NAUCZANIA JĘZYKÓW SŁOWEŃSKIEGO I POLSKIEGO JAKO OBCYCH

Słowa kluczowe: glottodydaktyka, słowotwórstwo, podręczniki do nauczania języka jako obcego

Streszczenie. Tematem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień słowotwórczych w wybranych podręcznikach do nauczania języka słoweńskiego i polskiego jako obcego – zarówno pod względem sposobów, jak i frekwencji poruszania tej problematyki. Na egzaminach certyfikacyjnych z języka słoweńskiego i polskiego jako obcego od kandydatów oczekuje się m.in. rozpoznawania mechanizmów słowotwórczych danego języka w praktyce, dlatego celem artykułu jest też sprawdzenie, czy sposób prezentowania tych zagadnień w podręcznikach pozostaje we właściwej relacji z wymaganiami egzaminacyjnymi.

1. ROLA SŁOWOTWÓRSTWA W PROCESIE NAUCZANIA JĘZYKA JAKO OBCEGO

Wraz ze zmianą tradycyjnych podręczników, w których zagadnienia gramatyczne były przedmiotem szczególnego zainteresowania, na podręczniki oparte na metodzie komunikacyjnej, a w swojej radykalnej wersji pomijające zagadnienia gramatyczne całkowicie, rola zagadnień słowotwórczych znacznie się zmieniła, można nawet stwierdzić, że bardzo się zmniejszyła (Balteiro 2011). Ze względu na to, że ani pierwsze, tradycyjne podejście, za pomocą którego uczący się języka obcego nie domagali się poprawnej komunikacji, ani podejście czy metoda znana jako bezpośrednia, dla której typowe jest nieuświadamianie uczących się w zakresie funkcjonowania systemu językowego (Zorman 1998), nie okazały się skuteczne, w latach 70. stopniowo zaczęła się wykształcać metoda komunikacyjna, która – akcentując uzus – nie wyklucza gramatyki (Kržišnik 2000). Liczni badacze stwierdzają, że poznawanie mechanizmów słowotwórczych języka jest bardzo ważne przy kształceniu znajomości danego języka obcego (np. Balterio 2011;

* boris.kern@gmail.com, Katedra Języka Polskiego i Literatury, Instytut Slawistyki, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet w Lublanie, Aškerčeva cesta 2, SI - 1000 Ljubljana, Slovenija.

Tahaineh 2012), w glottodydaktyce jednak zagadnienia te bywają marginalizowane, zapewne dlatego, że słowotwórstwo (w przeciwieństwie do fleksji czy składni) w niewielkim stopniu daje się opisać za pomocą jasnych zasad (Gaze 2013).

Z drugiej strony jednak rola słowotwórstwa jest dość ważna w kontekście egzaminów certyfikатовych zarówno z języka słoweńskiego¹, jak i polskiego. Od osób przystępujących do takich egzaminów oczekuje się m.in. znajomości mechanizmów słowotwórczych w praktyce – np. od podanego czasownika należy utworzyć rzeczownik, od rzeczownika przymiotnik, od przymiotnika przysłówki itd., a potem użyć ich w odpowiednich formach w tekście². Ze względu na ten fakt konieczne wydaje się sprawdzenie, czy sposób przedstawienia zagadnień słowotwórczych w podręcznikach pozostaje w odpowiedniej korelacji z wymogami egzaminów certyfikатовych ze znajomości języka słoweńskiego/polskiego jako obcego.

2. WYBRANE PODRĘCZNIKI DO NAUCZANIA JĘZYKA SŁOWEŃSKIEGO I POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Analizie poddano podręczniki aktualnie najczęściej wykorzystywane na różnych kursach lub lektoratach języka słoweńskiego czy polskiego jako obcego. W niniejszej analizie nie wzięto pod uwagę:

- podręczników przeznaczonych dla wąskiego grona użytkowników, np. ze względu na ich język ojczysty (podręczniki dla uczniów anglojęzycznych, rosyjskojęzycznych itd., w przypadku j. słoweńskiego np. dla uczniów z Albanii) czy na profesję (podręczniki dla pracowników służby zdrowia, ekonomistów itd., które powstały z myślą o nauczaniu języka słoweńskiego);
- podręczników, w których skoncentrowano się np. na nauczaniu tylko konkretnych zagadnień gramatycznych (np. kwestii aspektu czasownika);

¹ Obecnie w Słowenii cały system egzaminów certyfikатовych podlega wielkim zmianom. Dotychczasowy trzypięciowy egzamin: poziom podstawowy, średni czy wyższy będą połączone w dwustopniowy egzamin: poziom podstawowy i poziom wyższy. Na egzaminie na poziomie wyższym, ze względu na osiągnięty wynik, kandydat dostanie certyfikat na poziomie B2 albo C1. Na obu poziomach sprawdzanie gramatyki już nie będzie stanowiło osobnej części egzaminu (na poziomie podstawowym do tej pory również tak było); gramatyka będzie sprawdzana w części pisemnej i ustnej. Będzie też przeprowadzany egzamin na poziomie C2, którego do tej pory nie było; przeznaczony przede wszystkim dla tłumaczy oraz innych wyspecjalizowanych użytkowników języka słoweńskiego. Natomiast egzaminy certyfikacyjne z języka polskiego można zdawać na poziomach B1, B2 i C2, a obecnie trwają prace przygotowawcze do wprowadzenia egzaminów na pozostałych poziomach europejskich (A1, A2 i C1).

² W przypadku języka słoweńskiego część gramatyczna na razie pojawia się tylko na egzaminach na poziomie średnim (B2) i wyższym (C1), zaś na poziomie podstawowym (B1) nie ma jej w ogóle (sprawdzana jest w części pisemnej i ustnej). Tym egzaminy z języka słoweńskiego różnią się od egzaminów z języka polskiego, na których część gramatyczną można wyróżnić na wszystkich trzech poziomach.

• podręczników ukierunkowanych na przygotowanie ich użytkowników do egzaminów ze znajomości języka słoweńskiego czy polskiego, ponieważ korzysta się z nich zazwyczaj na bardzo intensywnych i krótkich kursach przygotowawczych, a poruszane w nich zagadnienia są identyczne jak na samych egzaminach certyfikatowych.

2.1 Wybrane podręczniki do nauczania języka słoweńskiego jako obcego

W tabeli 1 zaprezentowano wybrane podręczniki do nauczania języka słoweńskiego jako obcego. Uwzględniono w niej także poziomy nauczania i liczbę godzin potrzebnych do pełnego wykorzystania danego podręcznika.

Tytuł podręcznika	Autorzy	Poziom ³	Liczba godzin
<i>A, B, C... 1, 2, 3, gremo</i>	N. Pirih Svetina, A. Ponikvar	A1	40–80
<i>Slovenska beseda v živo 1a</i>	A. Markovič, M. Stritar et al.	A1	120–140
<i>Gremo naprej</i>	I. Petric Lasnik, N. Pirih Svetina, A. Ponikvar	A2	40–80
<i>Slovenska beseda v živo 1b</i>	A. Markovič, M. Stritar et al.	A2	120–140
<i>Slovenska beseda v živo 2</i>	A. Markovič, D. Škapin, et al.	B1	200–240
<i>S slovenščino nimam težav</i>	A. Markovič, V. Halužan et al.	B1	40–80
<i>Slovenska beseda v živo 3a</i>	A. Markovič, M. Knez et al.	B2–C1	200–240
<i>Slovenska beseda v živo 3b</i>	A. Markovič, M. Knez et al.	C1	200–240
<i>Jezikovod</i>	I. Ferberžar, N. Domadenik	C1	mniej niż 80

Tabela 1. Wybrane podręczniki do nauczania języka słoweńskiego jako obcego

W grupie wybranych podręczników słoweńskich znajduje się seria pod tytułem *Slovenska beseda v živo* (1a, 1b, 2, 3a i 3b), z których korzysta się na kursach długotrwałych, pozostałe podręczniki przeznaczone są do użytku w ramach kursów krótszych (w tym *A B C... 1, 2, 3, gremo* i jego kontynuacje – *Gremo naprej*, *S slovenščino nimam težav* i *Jezikovod*).

2.2 Wybrane podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego

W tabeli 2 przedstawiono wybrane podręczniki do nauczania języka polskiego.

Jak widać w tabelach 1 i 2, podręczniki słoweński i polskie można porównać uwzględniając ich poziomy nauczania: w obu grupach znalazły się dwa podręczniki dla poziomu A1, dwa dla A2, dwa dla B1, jeden dla B2 i dwa dla poziomu C1. Ze względu na to, że zagadnienia słotwórcze poruszane w podręcznikach do

³ Wybrane do analizy podręczniki słoweńskie zostały sklasyfikowane według poziomu znajomości języka jako obcego na podstawie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego, oprócz podręcznika *Jezikovod*. W tabeli podano jednak poziomy dla wszystkich podręczników.

nauczania języka polskiego jako obcego zostały już gruntownie omówione (Gaze 2013), głównym celem niniejszego artykułu będzie zaprezentowanie tego typu zagadnień przedstawionych w podręcznikach do nauczania języka słoweńskiego jako obcego, zaś opracowanie tych zagadnień w podręcznikach polskich będzie stanowiło tylko pewnego rodzaju odniesienie.

Tytuł podręcznika	Autorzy	Poziom
<i>Hurra!!! Po polsku 1</i>	A. Burkat, A. Jasińska	A1
<i>Krok po kroku 1</i>	I. Stempek, A. Stelmach i in.	A1
<i>Hurra!!! Po polsku 2</i>	A. Burkat, A. Jasińska	A2
<i>Krok po kroku 2</i>	I. Stempek, A. Stelmach	A2
<i>Hurra!!! Po polsku 3</i>	A. Burkat, A. Jasińska i in.	B1
<i>Z polskim na ty</i>	E. Lipińska	B1
<i>Kiedys wrócisz tu cz. 1</i>	E. Lipińska, E.G. Dąbska	B2
<i>Kto czyta nie błdzi</i>	A. Seretny	B2–C1
<i>Kiedys wrócisz tu cz. 2</i>	E. Lipińska, E.G. Dąbska	C1

Tabela 2. Wybrane podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego

3. ZAGADNIENIA SŁOWOTWÓRCZE W PODRĘCZNIKACH

Oczywiste jest, że zagadnienia słowotwórcze znacznie częściej są poruszane w podręcznikach dla wyższych poziomów nauczania danego języka, trzeba jednak podkreślić, że kompetencję słowotwórczą trzeba rozwijać przez cały proces nauczania.

Poniżej zostaną przedstawione konkretne sposoby prezentacji zagadnień słowotwórczych w wybranych podręcznikach.

3.1 Podręczniki na poziomie A1, A2 i B1⁴

3.1.1 Podręczniki do nauczania języka słoweńskiego

W słoweńskich podręcznikach na poziomach A1 i A2 zagadnienia słowotwórcze są poruszane przede wszystkim w kontekście opozycji form męskich do form żeńskich, zwłaszcza w związku z nazwami zawodów i mieszkańców poszczególnych państw.

We wszystkich podręcznikach z serii *Slovenska beseda v živo* na końcu każdego tematu znajduje się część, w której zamieszczono związane z daną lekcją słownictwo. W tabelach przedstawione zostały zarówno formy męskie, jak i żeńskie, bez względu na to, które z nich pojawiają się w danym temacie (np. *učitelj*

⁴ Publikacje te podzielono według poziomów nauczania na dwie grupy: 1) A1, A2 i B1 oraz 2) B2 i C1, bowiem podręczniki na tych poziomach łączą pewne cechy wspólne.

– učiteljica, sosed – sosedá, prevajalec – prevajalka, šef – šefinja)⁵. W podręcznikach *Slovenska beseda v živo* pojawia się tylko parę wyjątków, w których forma żeńska nie występuje⁶.

Czasami celem zamieszczonego w podręczniku tekstu nie jest koncentrowanie się na problemach słowotwórczych, ale może być on odpowiednim punktem wyjścia, by poruszyć to zagadnienie. Za przykład może posłużyć lista ze spisu ludności pochodząca z podręcznika *Slovenska beseda v živo 1a* (s. 16), informująca o liczbie cudzoziemców w Słowenii, z podziałem na ich narodowość. Przeglądanie tej listy będzie doskonałym pretekstem do nazywania osób pochodzących z danego kraju. Można też oczywiście wzbogacić słownictwo wprowadzane na zajęciach np. o przymiotniki pochodne od nazw kraju czy też o języki, którymi posługują się owe osoby (co oczywiście w wielu przypadkach wykracza już poza granice słowotwórstwa), jak też połączenia liczebników i rzeczowników⁷.

W taki sam sposób jak nazwy męskie i żeńskie, na końcu każdej z lekcji w podręcznikach z serii *Slovenska beseda v živo* w tabelach przedstawiono formy czasowników dokonanych lub niedokonanych. Tym razem są to tylko te pary, które występują w lekcji. Pary te zostały zaprezentowane nie do końca systematycznie: mamy np. (*do*)*dati*, ale też *precediti* i *odcediti* – bez *cediti* (w tym przypadku takie rozwiązanie jest celowe, bowiem czasownik *cediti* w poruszanych kontekstach nie jest relewantny).

Omawiane dwa wątki: nazwy męskie i żeńskie oraz pary aspektowe, w praktyce sprawdza się za pomocą:

- tabel z miejscami do uzupełnienia, w których trzeba dopisać jedną z dwóch form; w przypadku form męskich i żeńskich niekiedy należy dodać też przymiotnik i nazwę języka obowiązującego w danym państwie;
- ćwiczeń, w których trzeba dopisać odpowiednią formę (rzeczownika lub czasownika).

W podręcznikach do zajęć na poziomach A1 i A2 oraz B1 często poruszonym tematem jest tworzenie przymiotników dzierżawczych (*Tinin*, *sosedin*, *Matičev*, *stričev*). Pod tym względem język słoweński różni się od polszczyzny – przymiotniki dzierżawcze w języku polskim można, co prawda, tworzyć od imion

⁵ Różne sufiksy, za pomocą których tworzymy nazwy męskie i żeńskie, są niestety prezentowane w jednym miejscu tylko w podręczniku *Slovenska beseda v živo 2*.

⁶ W podręczniku *Slovenska beseda v živo 1a* np. znajdziemy tylko i wyłącznie: *duhovni vodja* ‘przywódcą duchowy’, *verski reformator* ‘reformator religijny’. Tak zazwyczaj zdarza się w przypadkach, gdy dla obu płci istnieje jedna forma albo kiedy specjalna forma żeńska nie istnieje ew. w danych kontekstach się nie pojawia, co jest w języku słoweńskim bardzo rzadkie – przede wszystkim w słowach, których najczęściej używa się w kontekście historycznym (*verski reformator* ‘reformator religijny’, *prerok* ‘prorok’). W niektórych przypadkach forma żeńska powinna się znaleźć, ale jej nie ma: *esejist* ‘eseista’, *razumnik* ‘intelektualista’, *utemeljitelj* ‘inicjator’ lub *predsednik države* ‘prezydent państwa’, *predsednik vlade/premier* ‘premier’.

⁷ Tak samo w podręczniku *Hurra! Po polsku 3* (s. 48) znajdziemy listę nazw różnych kuchni (*polska*, *niemiecka*, *węgierska*, *chińska*, *indyjska* itd.). W tym miejscu można także powtórzyć nazwy mieszkańców poszczególnych państw itp.

własnych za pomocą sufiksów *-owski*, *-owy*, *-in* *//* *-yn*, *-ów* (*dramat Szekspirowski*, *Zosina chustka*, *Marysin ojciec*), ale w użyciu przeważają zastępujące je formy dopełniaczowe, co sprawia, iż zagadnienie tworzenia takich form nie jest uwzględnione w polskich podręcznikach.

W podręczniku *Slovenska beseda v živo 2* w tabelach na końcu lekcji w pewnych przypadkach można znaleźć całe ciągi słowotwórcze, np. *poroka* ‘ślub’, *poročiti se* ‘ożenić się, wyjść za mąż’, *biti poročen*, ‘być żonatym, być mężatką’. Co więcej, w tym podręczniku znajdują się też bardzo dobrze ilustrowane przykładami sposoby tworzenia zdrobnień, np. *Peterček* ‘Piotruś’, *brat-ec* ‘braciszek’, *vetr-ič* ‘wiaterek’, *oken-ce* ‘okienko’. Przy okazji tego zagadnienia szczególną uwagę zwraca się w ćwiczeniach na towarzyszące temu procesowi zmiany znaczeniowe, jak np. *okno* – *okence*, *metulj* – *metuljček*, kiedy to formalne deminutywa nabierają nowego, samodzielnego znaczenia.

3.1.2 Podręczniki do nauczania języka polskiego

Podręczniki do nauczania języka polskiego są podobne do podręczników słoweńskich. Tak więc np. w podręczniku *Hurra!!! Po polsku 1* można znaleźć formy męskie i żeńskie – w związku z nazwami zawodów, mieszkańców, pochodzącymi od nazw państw, od których tworzy się też przymiotniki oraz rzeczowniki nazywające języki. Omawiane są też formy aspektowe czasowników (szczególnie w *Hurra!!! Po polsku 2*) oraz formy przymiotnikowe w opozycji do przysłówków, reguły tworzenia imiesłowu przymiotnikowego biernego, a w ćwiczeniach można znaleźć tabele z miejscami wymagającymi uzupełnień formami rzeczowników odczasownikowych lub czasowników odrzeczownikowych. W podręczniku *Hurra!!! Po polsku 3* tego typu zagadnienia nie są poruszane więcej razy, co jest pewnym zaskoczeniem. W jednym z ćwiczeń trzeba w danym tekście wybrać odpowiednią formę przymiotnika lub przysłówka, w innym miejscu podane są przykłady ze słownika dla haseł: *przypadek*, *przypadkiem*, *przypadkowy* (w przeciwieństwie do *wypadek*), co może być punktem wyjścia do zajęcia się problematyką słowotwórczą. Typowym ćwiczeniem ze słowotwórstwa jest w tym podręczniku to, w którym tabelę trzeba uzupełnić nazwami wyznań i wyznawców poszczególnych religii.

Podobne zagadnienia zostały poruszone także w podręcznikach z serii *Krok po kroku* – chodzi o tworzenie przymiotników odrzeczownikowych za pomocą sufiksu *-owy*, form czasownika dokonanego i niedokonanego oraz przysłówków od przymiotników.

3.2 Podręczniki na poziomie B2 i C1

3.2.1 Podręczniki do nauczania języka słoweńskiego

W podręczniku *Slovenska beseda v živo 2* znalazł się rozdział z tzw. sugestiami słowotwórczymi. Zaprezentowano w nim sposoby tworzenia nazw męskich

i żeńskich, rzeczowników odczasownikowych, zbiorowych oraz abstrakcyjnych na *-ost* (polskie *-ość*), zdrobnień, nazw miejsc, przymiotników dzierżawczych i relacyjnych⁸.

Wśród słoweńskich publikacji zagadnienia słowotwórcze najczęściej poruszane są w podręczniku *Slovenska beseda v živo 3a*. Przedstawiono w nim mechanizmy tworzenia przymiotników relacyjnych za pomocą najczęściej wykorzystywanych do tego celu sufiksów: *-ni*, *-ski*, *-ški*, *-nji*, *-ov/-ev*, *-ji*. Można też natknąć się tam na kilka przykładów tworzenia przymiotników od nazw miejscowości (*dunajski* ← *Dunaj* 'Wiedeń', *blejski* ← *Bled*, *novogoriški* ← *Nov Gorica*), przy czym szczególną uwagę zwrócono na wyrazy złożone typu *newyoriški* (← New York), *kranjskogorski* (← Kranjska Gora). Oprócz tego w podręczniku zamieszczono też reguły tworzenia tzw. imiesłowu na *-n* czy *-t*. Imiesłowy te podzielono ze względu na formy bezokolicznika. W tabeli znajdują się wszystkie możliwe alternacje morfologiczne występujące w procesie tworzenia form imiesłowowych.

W materiałach do ostatniej lekcji przedstawione zostały reguły tworzenia imiesłowu przymiotnikowego na *-č* i imiesłowu przysłówkowego na *-č*, *-e* i *-aje*. Bardzo ważny jest tu dobór przykładów ze względu na to, iż tego rodzaju formy w języku słoweńskim nie pojawiają się często. Szkoda jednak, że zabrakło o tym informacji⁹.

W zeszytach ćwiczeń jest wiele zadań tego samego typu co zadania na egzaminach certyfikacyjnych. W tekstach podane są brakujące wyrazy, od nich trzeba utworzyć odpowiednie nowe słowa, których należy użyć w odpowiedniej formie pod względem przypadku, liczby itd.

Zagadnieniom słowotwórczym poświęcono również wiele miejsca w podręczniku *Jezikovod*. Z tą problematyką można się w nim zetknąć prawie w każdym temacie – zamieszczone są tam zadania w formie tabel, do których w jednej kolumnie trzeba wpisać czasownik, w drugiej przymiotnik, a w ostatniej rzeczownik. W podręczniku tym znajdziemy też tabele z nazwami języków, mieszkańców państw i ich żeńskimi odpowiednikami oraz przymiotnikami. Ponadto jest tam też ćwiczenie związane z nazwami mieszkańców słoweńskich miast i regionów. Często pojawia się polecenie, by do podanego wyrazu dopisać jak najwięcej innych, należących do tej samej rodziny. W podręczniku znajdują się ćwiczenia tego samego typu co na egzaminach certyfikacyjnych. Są tam też zadania polegające na tym, że należy stworzyć parafrazy wypowiedzeń, a przy okazji użyć np. rzeczownika czy przymiotnika pochodzącego od któregoś czasownika.

By obraz był w miarę pełen, warto wspomnieć też o bardzo przydatnym zadaniu z podręcznika *Slovenska beseda v živo 3b* – chodzi o ćwiczenie z czasownikami, do których należy dodać przedrostki, a następnie podać znaczenie utworzonych form.

⁸ W omawianym podręczniku pojawiają się także zadania, które polegają na tym, że trzeba w tekście znaleźć słowa pochodzące z tej samej rodziny wyrazów.

⁹ Głównym mankamentem omawianego podręcznika jest jednak to, że autorki zakładają bardzo dobrą znajomość metajęzyka wśród użytkowników (terminy *snovni pridevnik*, *trpni deležnik*, *refleksiv*, *podgeslo*, *prilastek*, *oziralna poved*).

3.2.2 Podręczniki do nauczania języka polskiego

Jeśli chodzi o polskie podręczniki, to zjawiska słowotwórcze najszerzej omówiono w *Kiedy wrócisz tu 1 i 2*. Można w nich znaleźć:

- tabele do uzupełnienia przymiotnikami odrzeczownikowymi (wpisać jednak trzeba rzeczowniki), rzeczownikami odczasownikowymi (wpisać trzeba podstawowe formy czasownika) i derywatami odrzeczownikowymi – przymiotnikami i przysłówkami;

- ćwiczenie, w którym tekst trzeba uzupełnić słowami z tej samej rodziny wyrazów (derywaty rzeczowników *bajka* i *smak*);

- reguły tworzenia nazw deminutywnych;
- reguły tworzenia par aspektowych;
- zasady tworzenia imiesłowu przymiotnikowego czynnego;
- reguły tworzenia imiesłowu przysłówkowego współczesnego i uprzedniego;

- zasady tworzenia przymiotników odrzeczownikowych, nazw cech abstrakcyjnych, powstałych poprzez dodanie sufiksów *-ość*, *-ota* i *-cja*;

- reguły tworzenia nazw żeńskich.

Zagadnienia słowotwórcze nie zostały także pominięte w podręczniku *Kto czyta, nie błądzi*, w którym również zamieszczono tabele wymagające wpisania pokrewnych rzeczowników, czasowników i przymiotników oraz tabele z derywatami odczasownikowymi (przymiotniki, rzeczowniki abstrakcyjne i nazywające wykonawców czynności), a w ćwiczeniach zawarte są pytania, na które trzeba odpowiedzieć, używając imiesłowów, utworzonych od podanych czasowników.

4. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA METODOLOGII GNIAZDOWEJ W PROCESIE NAUCZANIA JĘZYKA JAKO OBCEGO

Bardzo pomocna w procesie nauczania danego języka jako obcego może okazać się metodologia gniazdowa. Podczas poznawania mechanizmów słowotwórczych pomocą dydaktyczną może być właśnie słownik gniazdowy, przeznaczony dla uczących się danego języka jako obcego.

Przed powstaniem słowników gniazdowych ogólnych, np. w języku rosyjskim (metodologia ta została opracowana właśnie w rosyjskich/radzieckich ośrodkach akademickich) i polskim, najpierw tworzone słowniki gniazdowe przeznaczone dla uczniów lub dla cudzoziemców. W 1978 r. wydano *Щкольный словообразовательный словарь русского языка. Пособие для учащихся* A.N. Tichonova, który obejmował około 3300 haseł i pełnił funkcję zeszytu próbnego słownika gniazdowego. W Polsce natomiast w 1989 r. wydano *Mały słownik słowotwórczy języka polskiego dla cudzoziemców* M. Skarżyńskiego zawierający około 10 000 derywatów.

Obecnie słownik gniazdowy można wyobrażać sobie raczej jako bazę leksykalną, której elementy uporządkowane i powiązane są ze względu na ich

pokrewieństwo, przy czym trzeba pamiętać, że nie należy oczekiwać, że użytkownik będzie posiadał wiedzę o tym, czy dany rzeczownik stanowi podstawę dla formy czasownikowej, czy też jest odwrotnie. Wyrazy te powinny być zatem uporządkowane w uproszczony sposób, niekoniecznie odzwierciedlający chronologię procesów derywacyjnych. Dostosowanie do użytkownika jest w tym przypadku niezbędne. Odpowiednie wydaje się pionowe uporządkowanie na nie więcej niż trzech różnych taktach, bez względu na realny takt poszczególnego derywatu¹⁰.

Wersja elektroniczna takiego słownika daje nowe, nieograniczone wręcz możliwości, np. za pomocą wyszukiwarki da się znaleźć dany wyraz bez względu na jego miejsce w gnieździe słowotwórczym. Pozwala także na korzystanie z bazy wyrazów w taki sposób, że użytkownik za pomocą jednego kliknięcia otrzyma np. listę rzeczowników tworzonych bezpośrednio od którejś z części mowy za pomocą konkretnego sufiksu itd.

Rozwinięcie różnych metod nauczania systemu słowotwórczego jest możliwe zarówno dzięki nowym technologiom, jak i nowym mediom, np. różnym aplikacjom na smartfony, tablety itd. Nie są one jednak wykorzystywane w sposób wystarczający do nauczania słowotwórstwa zarówno słoweńskiego, jak i polskiego¹¹. Biorąc pod uwagę szybki rozwój wspomnianych technologii, można przewidywać, iż pełne ich wykorzystanie w glottodydaktyce dopiero nastąpi.

5. PODSUMOWANIE

Wstępna teza, że zjawiska słowotwórcze są częściej ukazywane w podręcznikach dla uczniów na wyższym poziomie znajomości pewnego języka, potwierdziła się w trakcie analizy wybranych słoweńskich, jak i polskich podręczników. Trzeba jednak pamiętać, że zagadnienia słowotwórcze nie powinny być pomijane w podręcznikach do nauczania języka obcego na niższych poziomach.

W nowych metodach nauczania języka jako obcego (w przeciwieństwie do metod tradycyjnych) nie uwzględnia się roli poznania mechanizmów słowotwórczych danego języka, co na pewno nie jest dobre. Zagadnień słowotwórczych w podręcznikach do nauczania języka jako obcego nie należy unikać, zwłaszcza jeżeli znajomość mechanizmów słowotwórczych wymagana jest np. na egzaminach certyfikatowych. Badania podręczników pokazują jednak, że problematyka słowotwórcza pozostaje w nich w korelacji z wymogami egzaminów ze znajomości języka słoweńskiego/polskiego jako obcego, przede wszystkim na poziomach B2 i C1.

¹⁰ Ze względu na słoweńską teorię słowotwórczą rzeczownik *gledališčnik* nie jest tworzony bezpośrednio od rzeczownika *gledališče*, lecz poprzez przymiotnik. To jednak w takim słowniku nie jest relewantną informacją dla użytkownika.

¹¹ W latach 2003–2007 prowadzono internetowy kurs języka słoweńskiego, zatytułowany *Slovenščina na daljavo* (*Język słoweński na odległość*), ale projekt ten nie rozwinął się i obecnie nie spełnia swoich funkcji.

BIBLIOGRAFIA

- Balteiro I., 2011, *Awareness of L1 and L2 Word-formation Mechanisms for the Development of a More Autonomous L2 Learner*, „Porta Linguarium”, nr 15, s. 25–34.
- Ferbežar I., Bajec B., 2004, *Priročnik za avtorje testnih gradiv*, Lublana.
- Gaze M., 2013, *Miejsce słowotwórstwa w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Praca magisterska*, Łódź.
- Kern B., 2010, *Stopenjsko besedotvorje*, „Slavistična revija” 58, nr 3, s. 335–348.
- Kržišnik E., 2000, *Posredovanje slovníščnega znanja v učbenikih slovenščine kot drugega/tujega jezika*, [w:] *Zbornik za učitelje slovenščine kot drugega/tujega jezika*, Skripta 4, red. A. Vidovič Muha, Lublana, s. 7–14.
- Tahaineh Y., 2012, *The Awareness of the English Word-formation Mechanisms is a Necessity to Make an Autonomous L2 Learner in EFL Context*, „Journal of Language Teaching and Research”, nr. 6, s. 1105–1113.
- Zorman A., 1998, *Vloga slovnice pri učenju in poučevanju tujega jezika*, [w:] I. Štrukelj, *Uporabno jezikoslovje*, Lublana, s. 199–205.

Boris Kern

WORD FORMATION CHAPTERS IN SELECTED COURSE BOOKS FOR TEACHING SLOVENIAN AND POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Keywords: glottodidactics, word formation, Polish as a foreign language textbooks

Summary. This paper analyses the word formation chapters in selected course books for learning Slovenian and Polish as foreign languages on the basis of the different modes in which this problem is presented and by its frequency. At the exams in Slovenian or Polish as a foreign language, it is expected from the candidates to have practical knowledge of the word formation mechanisms in a given language, therefore the aim of this paper is also to verify if the presentation modes of the word formation chapters in the selected course books demonstrate a sufficient level of correlation with the requirements of the exams in Slovenian/Polish as a foreign language.